

Erilainen hartauskirja

■ HEIKKI HIILAMO

Kari Latvus, Sakari Häkkinen, Hanne von Weissenberg: *Köyhien Raamattu*. Kirjapaja 2010.

Eräaseen lehtitelineeseen kirjoitettu lause hätkähdyttää: *Jesus hates poor people*. Kyseessä on vauraan keskiluokan yllellinen asuma-alue San Franciscossa, jossa kaduilla kuitenkin nukkuu paljon asunottomia. Mitä teologi sanoisi tähän?

Teologia on mahdollista määritellä ainakin kahdella tavalla. Sitä voidaan pitää modernina tieteenä, joka tutkii objektiivisesti uskonnollisia uskomuksia omien ja muiden tieteenalojen menetelmien avulla. Tähän määritelmään kuuluu, että tutkimus on luonteel-

taan kuvailevaa eikä normatiivista.

Teologia voidaan kuitenkin ymmärtää myös osaksi uskonnon harjoittamista. Tällöin kyse on uskon yhteisön oppijärjestelmien kehittämistä ja arvioimisesta yhteisön omaa käyttöä varten. Yhteisöjen sisällä jälkimmäiseen tulkintaan viitataan puhumalla ”teologian tekemisestä”. Kysymyksen Jeesuksen suhtautumisesta köyhiin haettaisiin vastausta siitä, miten Raamattu tänä päivänä saa ihmisiä toimimaan – vai saako lainkaan – köyhiin auttamiseksi.

Kari Latvuksen, Sakari Häkkinen ja Hanne von Weissenbergin kirja *Köyhien Raamattu* soveltaa samanaikaisesti molempia lähestymistapoja. Kirjoittajat ovat koonneet sekä Vanhasta että Uudesta testamentista joukon köyhyyteen liittyviä tekstejä, joita kukin vuorollaan tulkitsee sekä alkuperäisessä yhteydessä että nykyhetkessä.

Kriittisen raamatuntutkimuksen koulutuksen saaneet kirjoittajat avaavat taitavasti Raamatun eri kirjojen kirjoittamisajankohtien sosiaalishistoriaa ja valtasuhteita. Tulkinnat pohjaavat tuoreimpiin arkeologisiin tutkimuksiin ja Raamatun tekstien kriittisiin arvioihin. Monet tutut Raamatun kohdat – esimerkiksi lesken ropo – saavat uuden tulkinnan (leski ei ollut uuraamisen esikuva vaan uhri).

Köyhien Raamattu tuo ainutlaatuisella tavalla esiin sen historiallisen kontekstin, jossa tekstit ovat syntyneet. Avainymmärrykselle on yksinkertainen, mutta populaarissa Raamattu-keskustelussa ja eräiden uskonnollisten yhteisöjen sisällä ällistyttävän vaikeasti hyväksyttävissä oleva havainto: Raamattu on eri aikoina toimineiden uskonnyhteisöiden teksti, ei tapah-

tuneen historian dokumentti.

Uuden testamentin osuudet kirjoittanut Sakari Häkkinen selvittää evankeliumisen ja Paavalin kirjeiden alkuperäistä viestiä kuin salapoliisi arvioimalla kirjoitusten kontekstia, ajankohtaa, lähdemateriaalia ja tekijöitä. Tuloksena on uskottavaa ja oivaltavaa analyysiä köyhyystekstien alkuperäisestä merkityksestä ja käytöstä. Sama piirre näkyy myös Kari Latvuksen ja Hanne von Weissenbergin Vanhaa testamenttia koskevissa osuuksissa, joissa tekstien syntyhistoriaa ja alkuperäistä merkitystä kuoritaan kuin sipulia. Tehtävä ei ole helppo, koska tekstit ovat syntyneet vuosisatojen aikana useiden kirjoittajien toimesta. Kirjoittajat eivät luo siloteltua kuvaa Raamatusta, vaan tuovat esille myös niitä kohtia, joissa köyhyyttä pidetään Jumalan rangaistuksena tai kehoitetaan köyhiä kyynisesti tyytymään oosaansa.

Esipuheessa kirjoittajat kertovat olevansa kriittisten raamatuntutkijoiden lisäksi myös pappeja, jotka haluavat tuoda Raamatusta esiin nousevan ”Jumalan puhutun” nykyaikaan. Nykyajan konteksti tuo kirjaan kokonaan uuden ja osin ristiriitaisenkin ”teologian tekemisen” ulottuvuuden. Kirjoittajat toteavat itsekkin kurrottavansa oman tieteellisen osaamisensa rajojen ulkopuolelle.

Hyppy kuvailevasta analyysistä normatiiviseen kerrontaan luo Suomen evankelisuterilaisen kirkon sisälle uutta tulkintaa Raamatusta ja ”Jumalan valtakunnasta” ja sellaisena se palvelee kirkon itseyttä ja toiminnan kehittämistä. Perinteisillä uskonkappaleilla kuten pelastuksella ja iankaikkisella elämällä ei ole suur-

takaan merkitystä. ”Jumalan valtakunta” on kirjoittajien mukaan tässä ja nyt. Lyhyesti sanottuna kirjoittajien köyhien auttamisen teologia voidaan ilmaista aforismilla: jos ihmisten kädet vaipuvat, Jumala nukkuu.

Ei ehkä voida puhua vielä uudesta uskonpuhdistuksesta, mutta Latvuksen, Häkkisen ja von Weissenbergin tulkinta on johdonmukainen ja selkää jatkoa sille työlle, jota Latvus ja Häkkinen ovat tehneet puolustaessaan teologisin argumentein homoseksuaalien oikeuksia kirkossa.

Kirja kärsii kuitenkin eriparisuudesta. Köyhyystekstien syntyajan analyysi edustaa tämän hetken parasta tieteellistä tasoa, mutta nykypäivän köyhyyttä kuvataan sinänsä ajankohtaisten ja melko pinnallisten lehtijuttujen ja matkoilta kerättyjen anekdoottien avulla. Kaksijakoisuus näkyy myös tyylissä. Kirjoittajat tekevät eksegeesissä tarkalla ja analyttisellä kielellä, mutta tulkinnassa siirtyään lähemmäksi saarnatyyliä. Siinä missä köyhyystekstien historiallinen analyysi kuvaa yhteisön toimintaa, niiden kontekstointi nykypäivään vetoaa yksilöön ja hänen moraaliinsa.

Monissa kohdin kirja olisi hyötynyt sosiaalipoliitikon esilukemisesta ja kirjallisuusvinkeistä. Analyysiä olisi terävöittänyt myös selkeämpi jako absoluuttisen ja suhteellisen köyhyyden välillä sekä köyhyyden syiden erottelu. Nyt lukijalle jää epäselväksi, mikä on absoluuttista köyhyyttä kuvaavien tekstien merkitys Suomen kaltaisessa maassa, jossa köyhyys on pääasiassa luonteeltaan suhteellista. Myös hyvinvointivaltion suhde köyhyyteen ja sen poistamiseen jää

epäselväksi. Perustelevatko Raamatun köyhyystekstit laajaa hyvinvointivaltiota vai uskonyhteisön itsenäisiä toimia köyhyyden lievittämiseksi?

Köyhien Raamatun lähteistä ja keskustelusta puuttuvat yllättäen lähes kokonaan Suomessa 1990-luvun laman jälkeen virinneen diakonian tutkimuksen tulokset. Valinta hämmästyttää, koska kirjoittajat ovat osallistuneet aktiivisesti tähän keskusteluun muilla foorumeilla. Kaiken kaikkiaan kirjan valmistelusta syntyy vähän häätäinen vaikutelma, johon myös esipuhe viittaa. Teoksen ajankoh-taisuutta ei olisi vähentänyt se, että tekijät olisivat malttaneet työstää sitä vielä yhden kirjasesongin yli.

Tietokirjana *Köyhien Raamatun* puute on myös se, että se edes yrittä etsiä vastausta, miksi köyhyys on tärkeä teema Raamatussa. Häkkisen osuuksissa viitataan tosin siihen, että lähimmäisistä huolehtiminen Rooman valtakunnan reuna-alueilla oli tärkeä tekijä uskonnollisen yhteisön syntymiselle, koossapysymiselle ja etenkin leviämismiselle. *Köyhien Raamattu* toteaa, että juutalais-kristillisessä perinteessä ihmisarvo perustuu näkemukseen jokaisesta ihmisestä Jumalan kuvana. Miten tämä näkemys on syntynyt ja kehittynyt? Vastaus siirtynee osaksi uskonyhteisön itseymmärrystä. Altruismitutkimus ja erityisesti evoluutiopsykologia olisivat tarjonneet tähän tieteellisiä näkökulmia.

Teologiien kielellä eksegetikan ja hermeneutiikan yhdistäminen tuottaa ajankohtaisen hartauskirjan. Se tarjoaa ideoita ja näkökulmia siihen, miten kristinusko motivoi köyhien auttamista, muttei vastaa siihen, miksi näin ta-

pahtuu. Tekijöiden mukaan *Köyhien Raamattu* sisältää ”keskeiset vähäosaisuuteen ja yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvät raamatuntekstit”. Tätä on vaikea todentaa, koska kirjoittajat eivät esittele sitä, miten he ovat tekstit valinneet. Lukijalle kuitenkin kerrotaan, että kyse on englanninkielisestä teoksesta *Poverty and Justice Bible*, jossa köyhyystekstit on korostettu kirkuvan oranssin värisillä yliviivauksilla. Mutta epäselväksi jää, millä perusteilla yliviivaukset on suoritettu. Myös *Köyhien Raamatun* rakenne, jossa vuorottelevat Uuden ja Vanhan testamentit tekstit, jää perustelematta.

Puutteistaan huolimatta *Köyhien Raamattu* on tervetullut ja ajankohtainen puheenvuoro paitsi kristinuskon rooliin köyhyyden ehkäisemisessä, myös laajemmin siihen, miten evankelis-luterilainen kirkko voi palvella ikeikäisessä kamppailussa epäoikeudenmukaisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ilman tämänkaltaisia kirjoja ja niiden virittämää toimintaa suomalainenkin asunnoton saattaisi keskiluokkaisuutta kirkkokansaa katsoessaan ajatella: Jeesus vihaa köyhiä.

Kirjoittaja on Kansaneläkelaitoksen tutkimusprofessori.